

Mihajlo Rostohar

30. červen 1878–5. srpen 1966

filozof, experimentální psycholog, pedagog, kritický myslitel

30. julij 1878–5. avgust 1966

filozof, eksperimentalni psiholog, pedagog, kritični mislec

MASARYKOVA UNIVERZITA, FILOZOFICKÁ FAKULTA
MASARYKOVA UNIVERZA, FILOZOFSKA FAKULTETA

12. listopad 2018-1. únor 2019 / 11. november 2018-1. februar 2019

Nikolaj Pirnat vytvořil kresbu Mihajla Rostohara na 2. slovanském pedogickém kongresu roku 1937, Archiv Slovinského školního muzea. / Nikolaj Pirnat je ustvaril risbo Mihajla Rostoharja ob 2. vseslovanskem pedološkem kongresu leta 1937, Arhiv Slovenskega šolskega muzeja.

Je mnoho těch, kteří si uvědomují, že člověk není zrozen k tomu, aby celý svůj život sloužil jako živý nástroj některým jednotlivcům, které jen příležitost dosadila na vedoucí, rozhodující místo v lidské společnosti, již nyní terorizují a využívají; uvědomují si, že člověk je po svém narození určen k tomu a schopen toho se samostatně rozvíjet a stoupat na neustále vyšší stupeň fyzické, duševní a sociální dokonalosti, pokud jen chce a cíleně na tom pracuje.

Dr. Mihajlo Rostohar, Našim čitatelem!, *Napredna misel*, I. I, sv. 1, 1912, vnitřní strana obálky.

Mnogo jih je, ki se zavedajo, da človek ni rojen zato, da služi celo svoje življenje kot živo orodje nekaterim posameznikom, katere je zgolj prilika postavila na vodilno, odločujoče mesto v človeški družbi, katero sedaj terorizirajo in izkoriščajo; zavedajo se, da je človek po svojem rojstvu namenjen in sposoben za to, da se samostojno razvija ter se povspenja na vedno višjo stopnjo fizične, duševne in socialne popolnosti, ako le hoče in smotreno deluje za to.

Dr. Mihajlo Rostohar, Našim čitatelem!, *Napredna misel*, I. I, zv. 1, 1912, notranja stran platnic.

Životní dráha:

Krško–Viedeň–Praha–Brno–Lublaň–Krško

Mihajlo Rostohar se narodil Neži a Jožefu Rostoharovým ve vsi Brege na Krškém poli. Po ukončení měšťanské školy v Kršku pokračoval ve vzdělávání na gymnáziích v Lublani a v Kranji, kde roku 1901 maturoval.

Sedmého října 1901 se zapsal na filozofickou fakultu vídeňské univerzity a v letech 1904–1905 na univerzitě ve Štýrském Hradci navštěvoval u profesora Alexiuse Meinonga přednášky z experimentální psychologie a noetiky. Roku 1906 na vídeňské univerzitě získal doktorát za disertaci *Über Hypothesen und ihre erkenntnistheoretische Bedeutung*.

Življenjska pot:

Krško–Dunaj–Praga–Brno–Ljubljana–Krško

Mihajlo Rostohar se je rodil Neži in Jožefu Rostoharju v vasi Brege na Krškem polju. Po zaključeni meščanski šoli v Krškem je šolanje nadaljeval na gimnazijah v Ljubljani in Kranju, kjer je leta 1901 maturiral.

Sedmega oktobra 1901 se je vpisal na filozofsko fakulteto dunajske univerze, v letih 1904–1905 pa je na Univerzi v Gradcu pri profesorju Alexiusu Meinongu obiskoval predavanja eksperimentalne psihologije in noetike. Leta 1906 je na dunajski univerzi doktoriral z disertacijo *Über Hypothesen und ihre erkenntnistheoretische Bedeutung*.

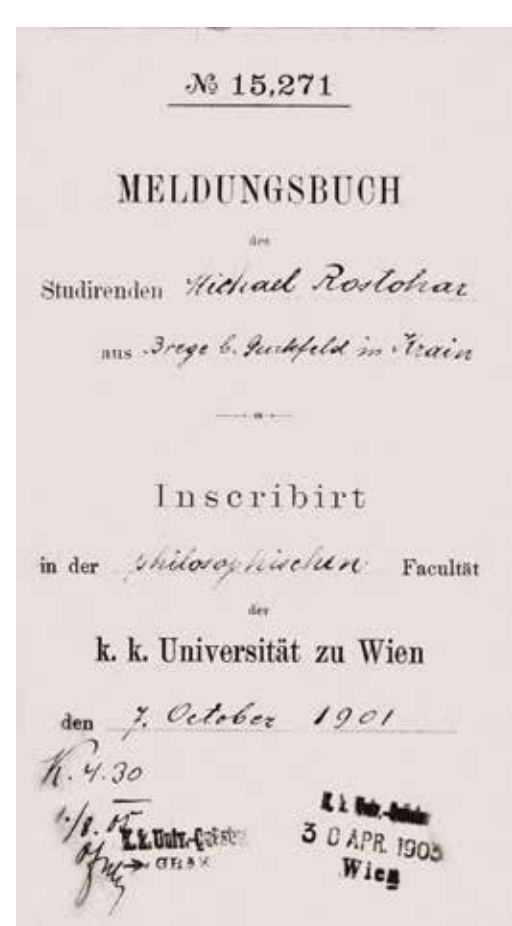
Otec Jožef Rostohar.
Oče Jožef Rostohar.

Matka Neža Rostohar.
Mati Neža Rostohar.

Rostohar jako student vídeňské univerzity.
Rostohar kot študent dunajske univerze.

Dokument o zapsani na vídeňskou univerzitu.
Dokument o vpisu na dunajsko univerzo.

Maturanti Gymnázia Kranj roku 1901, Mihajlo Rostohar je v posledni řadě třetí zleva.
Maturanti Gimnazije Kranj leta 1901, Mihajlo Rostohar je tretji z leve v zadnji vrsti.

Rostoharův index Univerzity ve Štýrském Hradci.
Rostoharjev indeks Univerze v Gradcu.

Životní dráha: Krško–Viedeň–Praha–Brno–Lublaň–Krško

Na Karlově univerzitě v Praze pokračoval u Tomáše G. Masaryka ve studiu filozofie a psychologii studoval jeden rok u Wilhelma Wundta v Lipsku. Mezi lety 1909 a 1911 probíhalo na Karlově univerzitě habilitační řízení, které ukončil prací *Theorie hypotetického soudu*. V letech 1911/12 v Praze založil první českou psychologickou laboratoř, kterou vybavil na vlastní náklady, a v rámci pedagogických povinností přednášel logiku.

Rozvíjející se výzkumnou a akademickou kariéru přerušilo roku 1915 povolání do rakousko-uherské armády, v níž působil dva roky jako podporučík ve zdravotnické službě a roku 1918 jako poručík u pěchoty na frontě.

Na velké manifestaci 29. října 1918 v Lublani hovořil i přes zákaz ve vojenské uniformě před davem lidí a ve jménu vojenských kolegů vypověděl poslušnost Rakousku a přísahal jí nadrodnímu státu Jugoslávií. Do konce dubna 1920 byl zapojen do armády Království Srbů, Chorvatů a Slovinců. I přes mimořádně viditelnou roli při zakládání Univerzity v Lublani a touze po služebním poměru v Lublani se roku 1920 vrátil do Prahy a pokračoval v akademické kariéře na Karlově univerzitě.

 Titulní strana časopisu *Napredna misel*. Naslovnica revije *Napredna misel*.

Rostohar jako podporučík během první světové války. Rostohar kot podporočnik med prvo svetovno vojno.

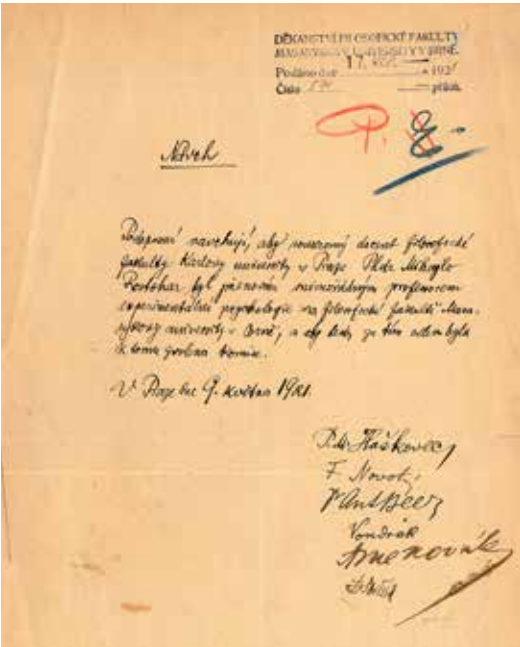

Rostohar jako podporučík během první světové války. Rostohar kot podporočnik med prvo svetovno vojno.

Životní dráha: Krško–Viedeň–Praha–Brno–Lublaň–Krško

Roku 1921 bylo zahájeno řízení ke jmenování dr. Rostohara na místo přednášejícího na Masarykově univerzitě v Brně, kam byla jeho *venia docendi* přenesena 27. července 1923. Práci na MU vykonával do německé okupace Čech a Moravy roku 1939, zpočátku jako docent a od roku 1924 jako mimořádný profesor. Prvním řádným profesorem psychologie v Brně byl jmenován 18. května 1931, ale již roku 1926 inicioval založení katedry psychologie. O dva roky dříve přestěhoval z Prahy i svoji experimentální laboratoř. Jeho životopisci uvádějí, že období od r. 1924 do 1934 bylo Rostoharovými »zlatými léty«, kdy provedl nejvíce výzkumů a uveřejnil nejvíce odborných statí. Do roku 1948 vedl katedru psychologie, v letech 1934/35 vykonával také funkci děkana Filozofické fakulty.

Jak ukazují zprávy zveřejněné ve slovinských periodikách, celé meziválečné období se odborně »vracel« také do slovinského a jugoslávského prostoru. K největším úspěchům patří organizace 1. a 2. slovanského pedologického kongresu roku 1933 v Brně a roku 1937 v Lublani. Do Slovinska však nepřijížděl jen služebně, ale na Goleku, »na slunečném úbočí otcova vinohradu« (Teppy 1966: 5), si roku 1929 postavil moderní dům, vilu, jak napsal s obdivem Jože Zupančič v deníku *Jutro* (1932: 18). Vedle domu vysadil vinohrad, který jeho děti udržují dodnes.

Dokument o zahájení řízení ke jmenování Mihajla Rostohara profesorem experimentální psychologie roku 1921.

Dokument o začátku postopka imenovanja Mihajla Rostoharja za prof. eksperimentalne psihologije leta 1921.

Účastníci 2. slovanského pedologického kongresu v srpnu 1937 v Lublani, Mihajlo Rostohar je třetí zleva. První kongres byl roku 1933 v Brně, třetí byl plánován roku 1941 v Sofii, ale kvůli válce nebyl realizován. Udeležení 2. vseslovanského pedološkega kongresa avgusta 1937 v Ljubljani, Mihajlo Rostohar je tretji z leve. Prvi kongres je bil leta 1933 v Brnu, tretji je bil načrtovan leta 1941 v Sofiji, a zaradi vojne ni bil izveden.

Po uzavření univerzity se Rostohar již v protektorátu zapojil do odboje. Nezáviděníhodnou pozici přednášejícího při zavření univerzity řešil vyřizováním místa docenta pedopsychologie na katedře psychologie Univerzity v Záhřebu, které pak však kvůli začátku války v Jugoslávii neobsadil (Pečjak 2006: 52). Roku 1941 se vrátil do vlasti, kde se spojil s Osвобоzeneckou frontou (Benedetič, výstava, 1996). V březnu 1945 ho Němci zajali a zavřeli v Brežicích. Těsně před koncem války z vězení uprchl a zachránil se tak, že přeplaval řeku Sávu (TZ, srpen 2016).

Po konci války se Rostohar vrátil do univerzitního prostředí Masarykovy univerzity v Brně, zatímco jeho žena Jožefa se syny Mirkem a Mihem (do roku 1951 se pak narodili ještě Boris, Ana a Marjan) zůstala v domě na Goleku. Domů Rostohar přijížděl dvakrát během roku a o prázdninách. V té době v Brně založil Vysokou školu sociální a také ji řídil.

Když se roku 1948 při rezoluci Informbyra nebyl ochoten vyslovit proti jugoslávskému vedení, musel pracovní místo na Masarykově univerzitě opustit. Po udělení titulu *profesor emeritus* přednášel ještě rok (zároveň byl i rektorem) na Vysoké škole sociální v Brně. Jak ukazují pozdější záznamy, které uchovává Archiv MU v Brně ((AMU, A1 RMU, osobní spisy; A2-Filozoficka fakulta, osobní spisy), byl sice formálně v penzi, ale důchod do Jugoslávie nedostával. Už od poloviny padesátých let však se studenty lublaňské univerzity jezdil na odborné exkurze do Československa a účastnil se také odborných setkání.

prof. Robert KONEČNÝ (1906–1981), prof. Vilém CHMELÁŘ (1892 - 1988), doc. Ludmila KOLÁŘÍKOVÁ (1909–1968)

Jaroslav ANTL; technik, prof. Vilém CHMELÁŘ (1892–1988), doc. Boleslav BÁRTA (1929–1991)

Rostohar se spolupracovníky na Masarykově univerzitě v Brně po druhé světové válce.

Rostohar s sodelavci na Masarykovi univerzi v Brnu po drugi svetovni vojni.

prof. Vilém CHMELÁŘ (1892–1988), doc. Ludmila KOLÁŘÍKOVÁ (1909–1968), prof. Robert KONEČNÝ (1906–1981)

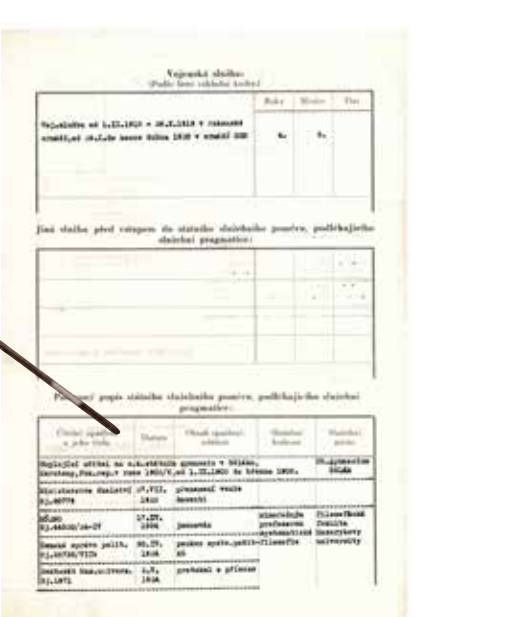

Stojí / stojíjo: Jaroslav ANTL; technik, doc. Boleslav BÁRTA (1929–1991), PhDr. Jan SOUKAL; psychologové Psychiatrické léčebny Brno-Černovice u psihologů Psihiatrične bolnice Brno-Černovice, PhDr. Eliška KLOBOUKOVÁ (1920–2015), Josef ŠVANCARA (1924) , prof. Lili MONATOVÁ (1925–2003); pedagog, doc. Zdeňka VESELÁ (1932); pedagog, PhDr. Stanislav RYŠÁNEK; pedagog, prof. Vladimír JÚVA (1925–2005); pedagog (vedoucí katedry pedagogiky/vodja katedre pedagogike)

Življenjska pot: Krško–Dunaj–Praga–Brno–Ljubljana–Krško

Na Karlovi univerzi v Pragi je pri Tomašu G. Masaryku nadaljeval študij filozofije, psihologijo pa je eno leto študiral pri Wilhelmu Wundtu v Leipzigu. Med letoma 1909 in 1911 je na Karlovi univerzi potekal habilitacijski postopek, ki ga je zaključil z delom *Theorie hypotetického soudu*. V letih 1911/12 je v Pragi ustanovil prvi češki psihološki laboratorij, ki ga je opremil na lastne stroške, v okviru pedagoških obveznosti pa je predaval logiko.

Razvijajočo se raziskovalno in akademsko kariero je leta 1915 prekinil vpoklic in avstro-ogrsko vojsko, v kateri je bil dve leti kot podporočnik v sanitetni službi, leta 1918 pa kot poročnik pri pehoti na fronti. Na velikem shodu 29. oktobra 1918 v Ljubljani je, kljub prepovedi, v vojaški uniformi govoril pred množico in v imenu sovojakov odrekel pokorščino Avstriji ter zaprisegel narodni državi Jugoslaviji. Do konca aprila 1920 je bil vključen v vojsko Kraljevine Srbov, Hrvatov in Slovencev. Kljub izjemno vidni vlogi ob ustanavljanju Univerze v Ljubljani in želji po službovanju v Ljubljani se je leta 1920 vrnil v Prago in nadaljeval akademsko kariero na Karlovi univerzi.

Zápis povinné vojenské služby do osobního spisu, AMU, A1 RMU, osobní spisy.

Vpis vojaške obveznosti v personalni mapi, AMU, A1 RMU, osobní spisy.

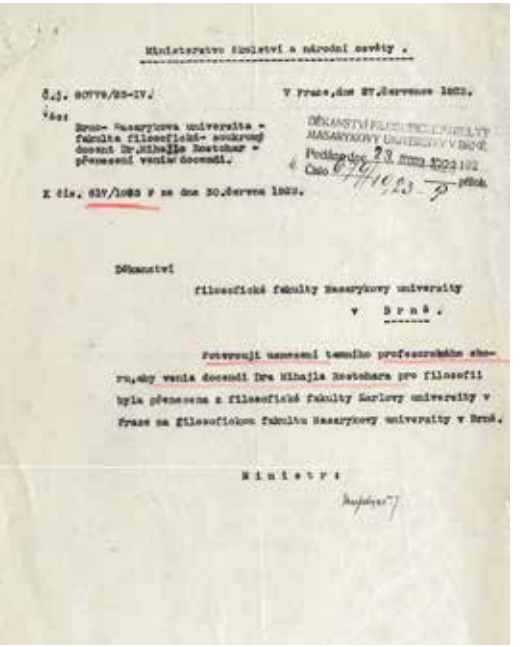
Mluviči na balkónu zemského paláce v Lublani 29. října 1918.

Govornici na balkonu deželnega dvorca v Ljubljani 29. oktobra 1918.

Življenjska pot: Krško–Dunaj–Praga–Brno–Ljubljana–Krško

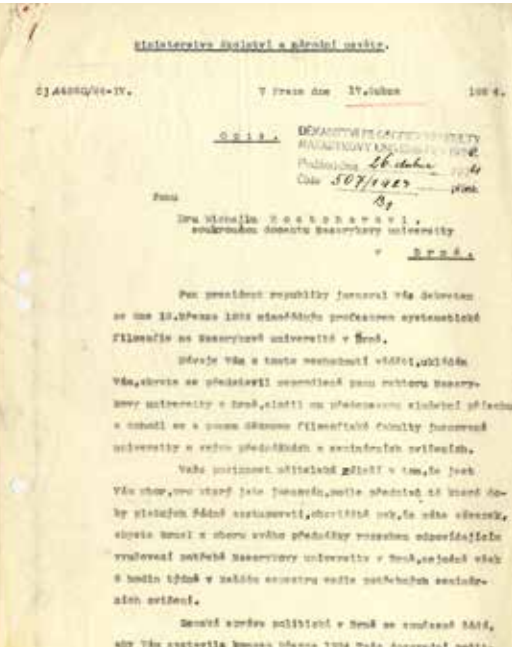
Leta 1921 se je začel postopek imenovanja dr. Rostoharja na predavateljsko mesto na Masarykovi univerzi v Brnu, kamor je bila njegova *venia docendi* prenesena 27. julija 1923. Delo na MU je opravljal do nemške zasedbe Češke in Moravske leta 1939, sprva kot docent, od leta 1924 pa kot izredni profesor. Za prvega rednega profesorja za psihologijo v Brnu je bil imenovan 18. maja 1931, že leta 1926 pa je spodbudil ustanovitev oddelka za psihologijo. Dve leti pred tem je iz Prage preselil tudi svoj eksperimentalni laboratorij. Njegovi biografi so zapisali, da so bila leta od 1924 do 1934 Rostoharjeva »zlata leta«, ko je opravil največ raziskav in objavil največ razprav. Do leta 1948 je vodil oddelek za psihologijo, v letih 1934/35 pa je opravljal tudi delo dekana Filozofske fakultete.

Kot kažejo poročila, objavljena v slovenski periodiki, se je ves medvojni čas strokovno »vračal« tudi v slovenski in jugoslovanski prostor. Med največjimi dosežki pa je bila organizacija 1. in 2. vseslovanskega pedološkega kongresa leta 1933 v Brnu in 1937 v Ljubljani. V Slovenijo pa ni prihajal le poklicno, ampak si je na Goleku, »na sončnem pobočju očetovega vinograda« (Teppy 1966: 5), leta 1929 postavil sodoben dom, vilo, kot je občudujoče zapisal Jože Zupančič v časniku *Jutro* (1932: 18). Ob domu si je uredil vinograd, ki ga njegovi otroci vzdržujejo še danes.

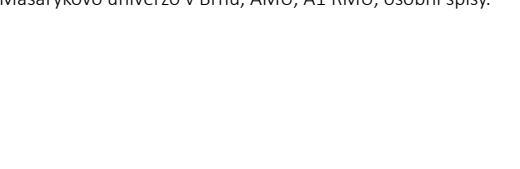
Přenesení *venia docendi* z Karlovy univerzity v Praze na Masarykovu univerzitu v Brně, AMU, A1 RMU, osobní spisy.

Prenos *venia docendi*s Karlove univerze v Prahi na Masarykovo univerzo v Brnu, AMU, A1 RMU, osobní spisy.

Dopis Ministerstva školství; jmenování profesorem systematické filozofie, 17. 4. 1924, AMU, A1 RMU, osobní spisy.

Dopis Ministarstva za šolstvo; imenovanje za profesorja sistematčne filozofije, 17. 4. 1924, AMU, A1 RMU, osobní spisy.

Mihajlo Rostohar během druhé světové války.

Mihajlo Rostohar med drugo svetovno vojno.

Po zaprtju univerze se je Rostohar že na Češkem vključil v odporiško gibanje. Nezavidljiv položaj predavatelja ob zaprtju univerze je reševal z urejanjem mesta docenta za pedopsihologijo na Oddelku za psihologijo Univerze v Zagrebu, ki pa ga zaradi začetka vojne v Jugoslaviji nato ni zasedel (Pečjak 2006: 52). Leta 1941 se je vrnil v domovino, kjer se je povezal z Osvobodilno fronto (Benedetič, razstava, 1996). Marca 1945 so ga Nemci ujeli in zaprli v Brežicah. Tik pred koncem vojne je iz zapora pobegnil in se rešil tako, da je preplaval reko Savo (TZ, avgust 2016).

Po koncu vojne se je Rostohar vrnil v univerzitetno okolje Masarykove univerze v Brnu, v domu na Goleku pa je ostala žena Jožefa s sinovoma Mirkom in Mihom (do leta 1951 so se nato rodili še Boris, Ana in Marjan). Domov je prihajal dvakrat med letom in ob počitnicah. V tem času je v Brnu ustanovil Visoko socialno šolo in jo tudi vodil.

Ko se leta 1948 ob resoluciji informbiroja ni bil pripravljen izreči proti jugoslovanskemu vodstvu, je moral delovno mesto na Masarykovi univerzi zapustiti. Po pridobitvi statusa *profesor emeritus* je leto dni še predaval (hkrati je bil tudi rektor) na Visoki socialni šoli v Brnu. Kot kažejo poznejši zapisi, ki jih hrani Arhiv MU v Brnu (AMU, A1 RMU, osobní spisy; A2-Filozoficka fakulta, osobní spisy), je bil formalno sicer upokojen, a pokojnina v Jugoslavijo najverjetneje ni prejemal. Je pa že sredi petdesetih s študenti ljubljanske univerze prihajal na strokovne ekskurzije na Češko, udeleževal se je tudi strokovnih srečanj.

Telegram M. Rostohara prijatý na Masarykově univerzitě 10. 10. 1945, kterým oznamoval návrat do Brna, AMU, A1 RMU, osobní spisy.

Brzojavka M. Rostoharja, sprejeta na Masarykovi univerzi 10. 10. 1945, s katero je napovedal vrnitev v Brno, AMU, A1 RMU, osobní spisy.

Dopis Ministerstva školství; oznámení o odchodu do důchodu, AMU, A1 RMU, osobní spisy.

Dopis Ministarstva za šolstvo; obvestilo o upokojitvi, AMU, A1 RMU, osobní spisy.

Dopis děkanovi MU při odchodu do důchodu roku 1948, AMU, A1 RMU, osobní spisy.

Pismo dekanu MU ob upokojitvi, leta 1948, AMU, A1 RMU, osobní spisy.

Mihajlo Rostohar a posun k vědecké psychologii

Dr. Marko Polič

První psychologickou laboratoř na světě založil Wilhelm Maximilian Wundt roku 1879 v Lipsku a stal se tak zakladatelem psychologie – zejména proto, že se psychologie pomocí experimentu a experimentální laboratoře konstituovala jako empirická věda podobná těm, které již existovaly, například fyzika, chemie a biologie. Ve Slovinsku odehrál tuto roli Mihajlo Rostohar na konci čtyřicátých let minulého století, kdy se do Slovinska vrátil z tehdejšího Československa, kde v Brně roku 1926 založil první psychologickou laboratoř a katedru psychologie na tamní Masarykově univerzitě. Byl průkopníkem vědecké psychologie ve dvou zemích, a to nedlouho po jejím «oficiálním» vzniku.

Zajímavá je cesta, jež mladého chlapce narozeného v poslední čtvrtině 19. století přivedla z Krška na studium do Štýrského Hradce, kterého pak zanechal, protože nesouhlasil s názory tamního profesora Alexiuse Meinonga, a následně do Vídně a poté i do Prahy a Brna. Ve dvaceti sedmi letech, tedy v roce 1905, promoval na vídeňské univerzitě s disertací Über die Hypothese. Ihre wissenschaftliche Bedeutung a roku 1911 se habilitoval na Karlově univerzitě v Praze s prací *Theorie hypothetického soudu*. Práce vyšla ve slovinštině pod názvem Uvod v znanstveno mišljenje. Následoval rok vzdělávání v psychologické laboratoři Wilhelma Wundta, což tehdy bylo pro renomované psychology z Evropy a Ameriky pravidlem. Navštívil i několik známých institutů – Krügerův, Külpeův a Stumpfův – a roku 1912 začal přednášet experimentální psychologii v Praze, kde také založil první laboratoř experimentální psychologie na území pozdějšího Československa. Jak disertace, tak habilitace vykazují jeho vědecký přístup, který v empirické experimentální orientaci podpořilo vzdělávání u Wundta a navštěvování dalších, tehdy uznávaných psychologických laboratoří. Tento přístup přenesl i do Slovinska, bohužel však mnohem později, roku 1950, kdy založil samostatnou katedru psychologie na Filozofické fakultě Univerzity v Lublani, přestože začal psychologii na lublaňské univerzitě přednášet již o něco dřív.

Mihajlo Rostohar se svými studenty a spolupracovníky v Paříži roku 1961.

Mihajlo Rostohar s svojimi študenti in sodelavci v Parizu leta 1961.

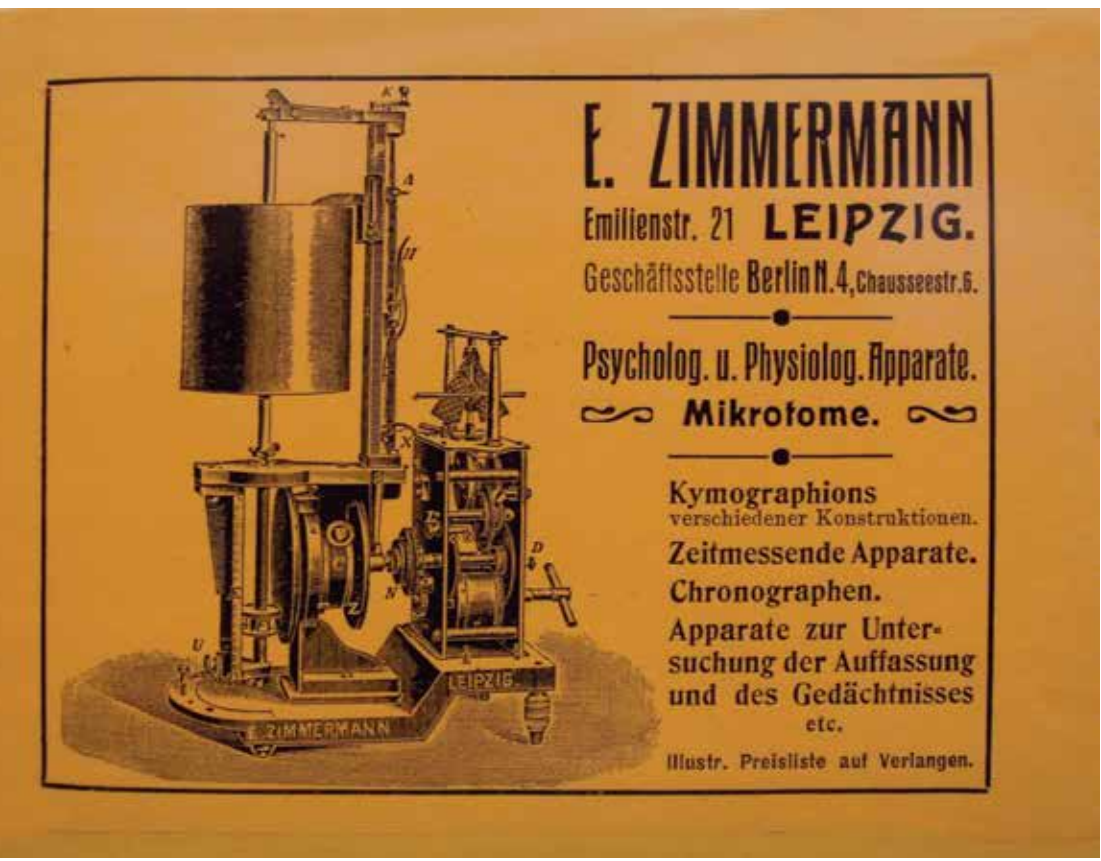
Dosavadní psychologie ve Slovinsku, nakolik vůbec byla, byla orientována spíš duševnědně a empirie jí byla cizí. Rostohar byl tím, kdo jí rozhodně nasměroval do moderního empiricko-výzkumného směru a tuto orientaci přenesl i na své studenty a nástupce. Díky němu se psychologie ve Slovinsku zařadila do toků moderní vědy. Práce nebyla snadná, jelikož zpočátku leželo vše na bedrech samotného Rostohara, později se k němu však připojili i kolegové ze starších psychologických kateder v tehdejší Jugoslávii (Zoran Bujas ze Záhřebu, Nikola Rot z Bělehradu…) a poté i mladší spolupracovníci z lublaňské katedry (Vid Pečjak, Levin Šebek a Ivan Toličič).

Rostohar provedl řadu výzkumů, nejvíce v oblasti procesů poznání. Mnohá témata jsou ještě dnes aktuální, například soucítění a pozornost. Zabýval se i reprodukcí barevných kvalit, rozdílly mezi představou barvy a vzpomínkou na ni, pojmotvorností, vývojem fantazie, učením čtení, dětskou hrou, chápáním pohádek… Obzvláště důležitá jsou jeho zjištění o vývoji vizuálních představ a o psychické struktuře, kde na příkladu soucítění upozorňuje na sumaci různých pocitů v celost. Právě experimentální analýza soucítění ho přivedla k závěru, že struktura je ve skutečnosti psychický celek, v němž je několik psychických daností sumarizováno. Pro strukturu je charakteristická i dynamičnost, která je základem vývoje. Ve výzkumu představ ukázal, že tyto se postupně vyvíjejí z obrysu nebo z určitého ústředního tvaru.

Jak píše Pečjak (1983), jsou pro Rostoharovo vědecké myšlení charakteristické empiričnost, introspekcionismus a strukturalismus. Psychologie musí své poznatky stavět na empirických informacích, a nikoli na spekulacích. Proto také zakládal psychologické laboratoře a bádal. Metodologicky vycházel z introspekce, pro niž je extraspekce pouze nutným doplňkem. Tak v knize *Osnove obče psihologije* (Rostohar, 1964) uvádí: »Psychologie jako vědecký obor je systémem našich poznatků o psychických jevech nebo funkcích, to znamená, že je systémem poznatků o psychických funkcích nabytých introspekci čili sebepozorování. […] Známé přímé metody či metody přímého pozorování psychických jevů a nepřímé metody, které je třeba považovat za doplnění přímého pozorování. […] Metodické zkoumání psychických jevů nazýváme díky jejich systematickému pozorování psychologickým pokusem nebo experimentem.« Svojí výzkumnou a učitelskou činností a ve svých publikacích jasně vytyčil metodické základy vědecké práce v psychologii a směřoval tak své studenty k moderní, rozvíjející se vědě, k níž tito také sami přispívali.

Výzkumnou práci představil v mnoha člancích a knihách ve slovinštině, češtině a němčině. Jen v šedesátých letech minulého století vydal hned čtyři knihy: *Začetno čitanje po analitični metodi* (1962), *Osnove obče psihologije* (1964), *Osnove socialne psihologije* (1965) a *Psihologijo* (1966).

Vedle Rostohara vědce je zapotřebí zmínit také Rostohara politika a organizátora. Pokud opomeneme jeho pokrokovou, šířejí politickou angažovanost, byl jeho příspěvek rozhodující pro založení Univerzity v Lublani po konci první světové války, nejen katedry psychologie o třicet let později a odborné poradny, ale také pro práci Spolku psychologů… Nebál se polemik ani ve vědě, ani v politice. Byl komplexní osobností a psychologii i své době, kterou zdaleka přesahoval, vtiskl nesmazatelnou pečeť.

Plakát s fotografiemi historických psychologických přístrojů v Psychologickém muzeu Univerzity v Pasově, foto: Marko Polič.

Plakát s slikami zgodovinskih psiholoških naprav v Psihološkem muzeju Univerze v Passauu, foto: Marko Polič.

Mihajlo Rostohar in premik k znanstveni psihologiji

Dr. Marko Polič

Prvi psihološki laboratorij na svetu je ustanovil Wilhelm Maximilian Wundt leta 1879 v Leipzigu in s tem postal uradni ustanovitelj psihologije – predvsem zato, ker se je psihologija prek eksperimenta in eksperimentalnega laboratorija konstituirala kot empirična znanost, podobna tistim, ki so že obstajale, na primer fizika, kemija in biologija. V Sloveniji je to vlogo odigral Mihajlo Rostohar konec štiridesetih let prejšnjega stoletja, ko se je vrnil v Slovenijo iz tedanje Češkoslovaške, kjer je v Brnu leta 1926 ustanovil prvi psihološki laboratorij in oddelek za psihologijo na tamkajšnji Masarykovi univerzi. Bil je pionir znanstvene psihologije v dveh državah, in to ne dolgo po njenem »uradnem« nastanku.

Zanimiva je pot, ki je mladega fanta, rojenega v zadnji četrtni 19. stoletja, popeljala iz Krškega na študij v Gradec, ki ga je potem zapustil, ker se ni strinjal z nazori tamkajšnjega profesorja Alexiusa Meinonga, in na Dunaj ter nato v Prago in Brno. Sedemindvajsetleten je leta 1905 promoviral na dunajski univerzi z disertacijo Über die Hypothese. Ihre wissenschaftliche Bedeutung, leta 1911 pa se je habilitiral na Karlovi univerzi v Pragi z delom *Theorie hypothetického soudu*. Delo je izšlo v slovenščini z naslovom Uvod v znanstveno mišljenje. Sledilo je leto dni izpopolnjevanja v psihološkem laboratoriju Wilhelma Wundta, kar je bilo takrat pravilo za vse uglednejše psihologe iz Evrope in Amerike. Obiskal je tudi več drugih znanih inštitutov – Krügerjevega, Külpejevega in Stumpfovega – ter leta 1912 začel predavati eksperimentalno psihologijo v Pragi, kjer je ustanovil tudi prvi laboratorij za eksperimentalno psihologijo na ozemlju poznejše Češkoslovaške. Tako disertacija kot habilitacija kažeta njegovo znanstveno usmerjenost, ki sta jo v empirični eksperimentalni naravnosti podprli izpopolnjevanje pri Wundtu in obiskovanje drugih, takrat uglednih psiholoških laboratorjev. To naravnost je prenesel tudi v Slovenijo, žal šele precej pozneje, leta 1950, ko je ustanovil samostojen Oddelek za psihologijo na Filozofski fakulteti Univerze v Ljubljani, čeprav je začel predavati psihologijo na Univerzi v Ljubljani že nekaj prej.

Starši reklama na kymograf v Psychologickém muzeu v Pasově, foto: Marko Polič.

Starejša reklama za kymograf v Psihološkem muzeju v Passauu, foto: Marko Polič.

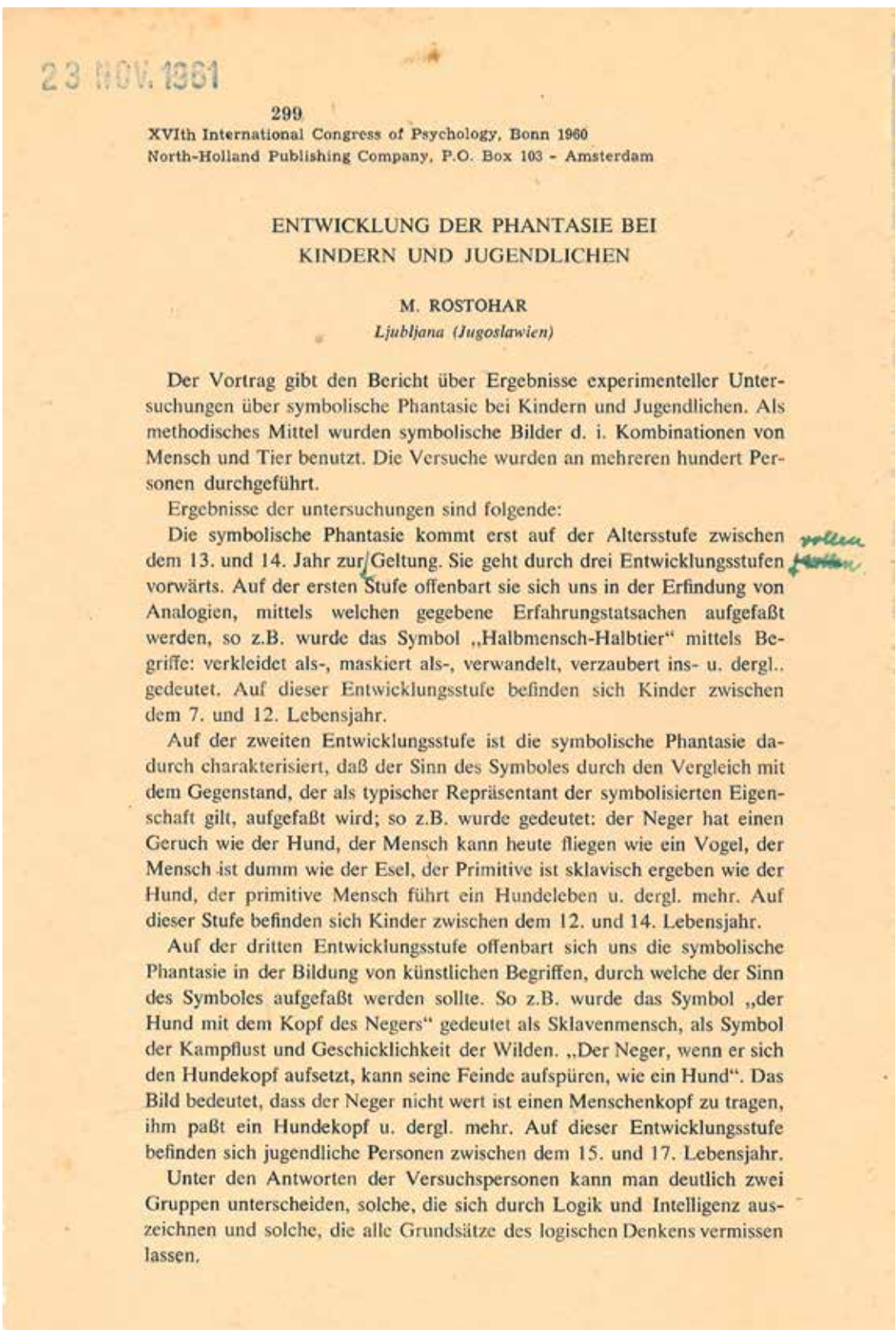
Dotedanja psihologija v Sloveniji, kolikor je je sploh bilo, je bila bolj duhovedno usmerjena, empirija pa ji je bila tuja. Rostohar je bil tisti, ki jo je odločno postavil v sodobno empiričnoraziskovalno smer in to naravnost prenesel tudi na svoje študente in naslednike. Z njim se je psihologija pri nas umestila v tokove sodobne znanosti. Delo ni bilo lahko, saj je sprva vse ležalo na ramenih samega Rostoharja, pozneje pa so se mu pridružili še kolegi iz starejših psiholoških oddelkov v tedanji Jugoslaviji (Zoran Bujas iz Zagreba, Nikola Rot iz Beograda …) ter potem še mlajši sodelavci iz ljubljanskega oddelka (Vid Pečjak, Levin Šebek in Ivan Toličič).

Rostohar je opravil številne raziskave, še največ s področja spoznavnih procesov. Mnoge teme so še danes aktualne, na primer soobčutenja in pozornost. Ukvarjal se je še z obnovo barvnih likov, razlikami med predstavo barve in spominu nanjo, pojmotvornostjo, razvojem domišljije, učenjem branja, otroško igro, dojemanjem pravljic… Posebej pomembne so njegove ugotovitve o razvoju vidnih predstav in o psihični strukturi, kjer na primeru soobčutenj opozarja na strnjevanje različnih občutkov v enovito celoto. Prav eksperimentalna analiza soobčutenj ga je privedla do sklepa, da je struktura dejansko psihična celota, v kateri se večje psihični danosti strne. Za strukturo je značilna tudi dinamičnost, ki je temelj razvoja. V raziskovanju predstav je pokazal, da se te polagoma razvijejo iz obrisa ali iz kakega osrednjega lika.

Kot píše Pečjak (1983), so za Rostoharjevo znanstveno misel značilni empiričnost, introspekcionizem in strukturalizem. Psihologija mora svoja spoznanja graditi na izkustvenih podatkih, in ne na spekulacijah. Zato je tudi ustanavljal psihološke laboratorije in raziskoval. Metodološko je izhajal iz introspekcije, ki ji je extraspekcija zgolj nujno dopolnilo. Tako v *Osnovah obče psihologije* (Rostohar, 1964) zapiše: »Psihologija kot znanstvena stroka je sestav naših spoznav o psihičnih pojavih ali funkcijah, to se pravi, da je sestav spoznav o psihičnih funkcijah pridobljenih po introspekciji ali samoopazovanju. […] Poznamo direktne metode ali metode neposrednega opazovanja psihičnih pojavov in indirektno metode, ki jih je treba smatrati za dopolnilo neposrednega opazovanja. […] Načrtno izvajanje psihičnih pojavov zaradi njihovega sestavnega opazovanja imenujemo psihološki poskus ali eksperiment.« S svojim raziskovalnim in učiteljskim delom ter v svojih objavah je jasno zarisal metodološke podlage znanstvenega dela v psihologiji in tako usmerjal svoje študente v sodobno, razvijajočo se znanost, h kateri so ti tudi sami prispevali.

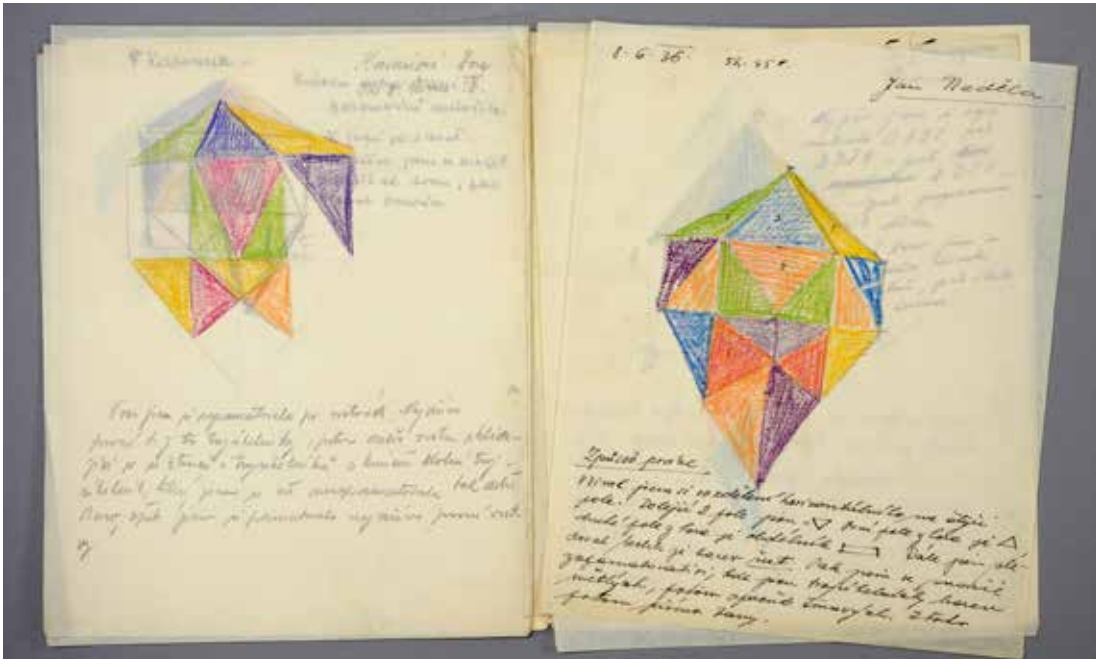
Raziskovalno delo je predstavil v mnogih člankih in knjigah v slovenščini, češčini in nemščini. Tako je samo v šestdesetih letih prejšnjega stoletja objavil kar štiri knjige: *Začetno čitanje po analitični metodi* (1962), *Osnove obče psihologije* (1964), *Osnove socialne psihologije* (1965) in *Psihologijo* (1966).

Ob Rostoharju znanstveniku je treba omeniti še Rostoharja politika in organizatorja. Če zanemarimo njegovo napredno širše politično zavzemanje, je bil njegov prispevek odločilen za nastanek Univerze v Ljubljani po koncu prve svetovne vojne, in ne samo Oddelka za psihologijo trideset let pozneje, pa poklicne svetovalnice, za delo Društva psihologov … Ni se bal polemik ne v znanosti ne v politiki. Bil je celovita osebnost in je psihologiji pa tudi svojemu času, ki ga je daleč presegal, vtisnil neizbrisen pečat.

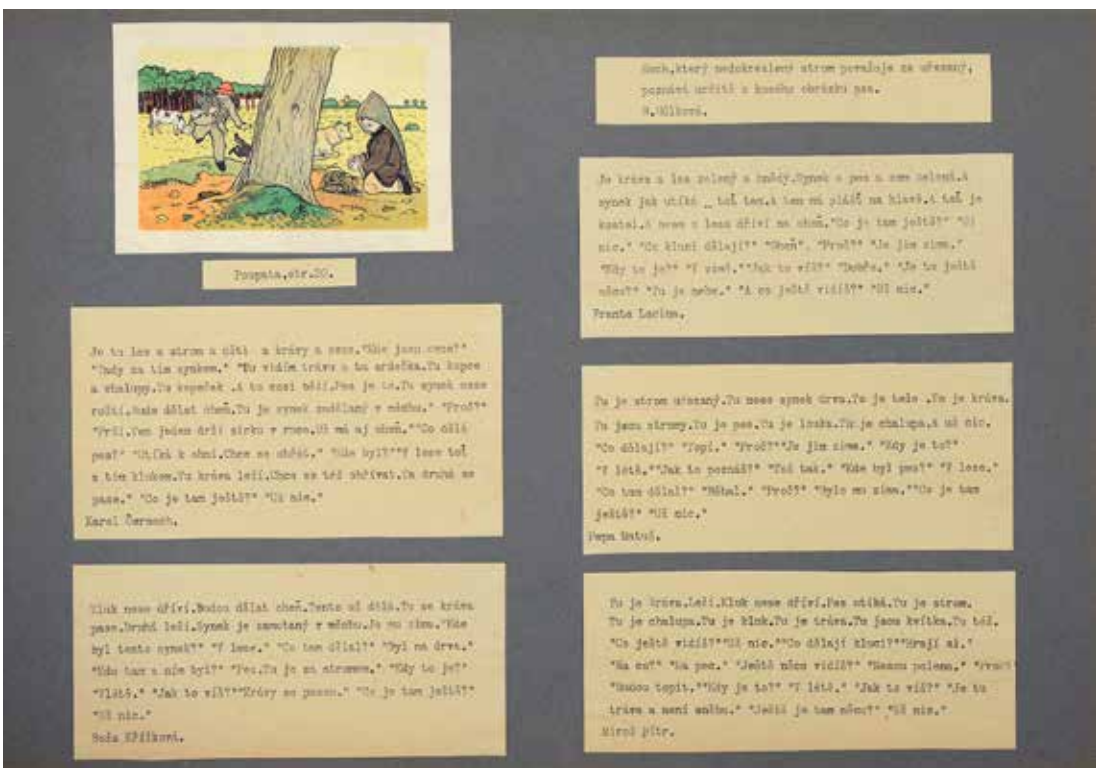

Mihajlo Rostohar, Entwicklung der Phantasie bei Kindern und Jugendlichen. XVth International Congress of Psychology, Bonn 1960, resumé referátu, TE: X/9.

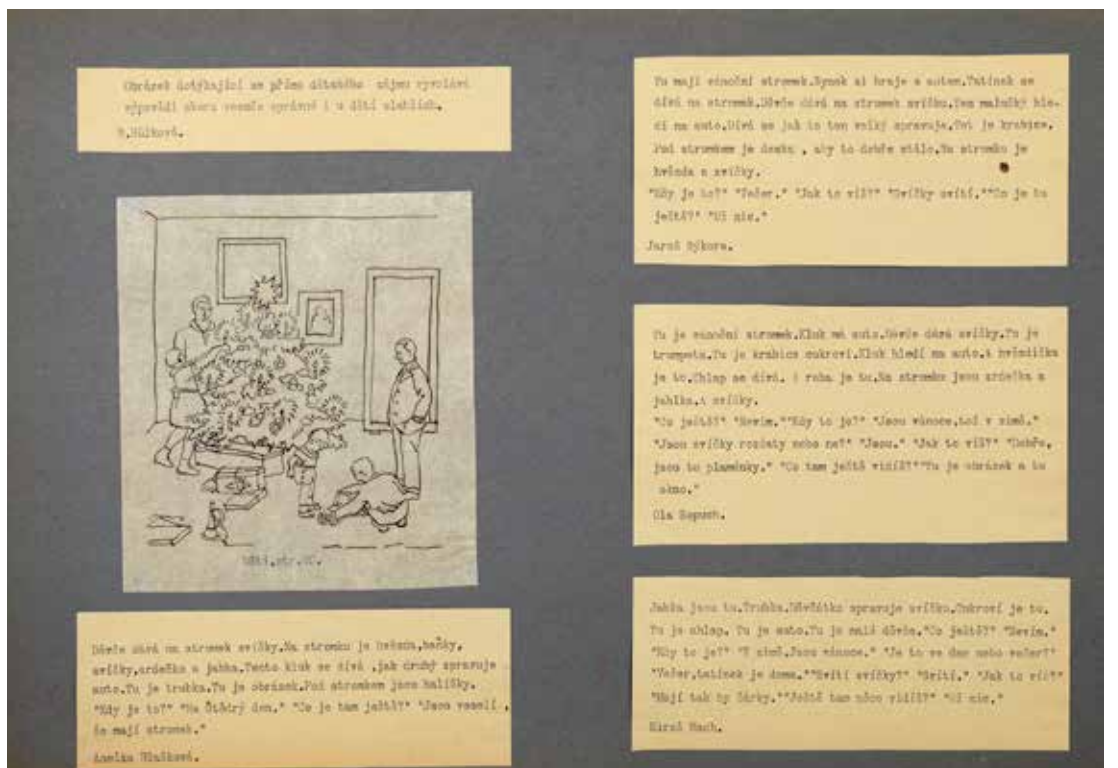
Mihajlo Rostohar, Entwicklung der Phantasie bei Kindern und Jugendlichen. XVth International Congress of Psychology, Bonn 1960, povzetek referata, TE: X/9.

Představivost: cvičení při výzkumu představování, 8. 6. 1936 s poznámkami. TE: X/1, svazek B.
Představivost: vaje v raziskavi predstavjanja, 8. 6. 1936 z zapiski. TE: X/1, paket B.

Dětské výtvary: kresby po vyprávěném příběhu, příběhy po kresbě, písmo (arch z r. 1933); TE: X/18.
Otroški izdelki: risbe po pripovedovani zgodbi, zgodbe po risbi, pisava (pola iz l. 1933); TE: X/18.

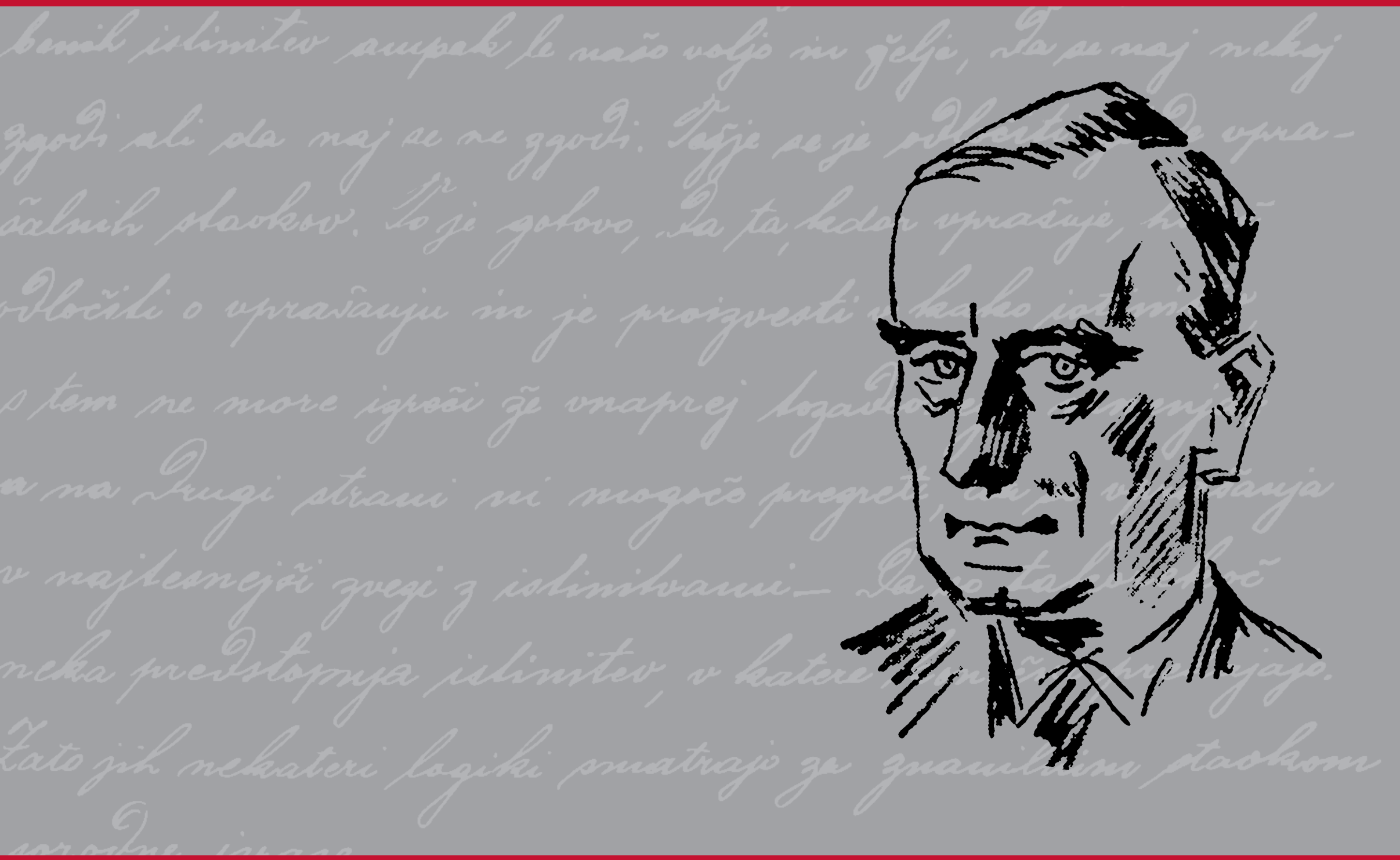

Použitá literatura

- Brožek, J., 1971: Istraživanje historije jugoslovenske psihologije. *Psihološke razprave*, Lublaň: DPS, 29–37.
- Chmelar, V., 1938: Rostoharovy psychologické názory. reprint z časopisu *Psychologie*.
- Pečjak, V., 1983: *Nastojanje psihologije*. Lublaň: DDU Univerzum.
- Rostohar, M., 1928: *Studie z vývojeve psihologie*. Brno: Filozofická fakulta.
- Rostohar, M., 1961: *Začetno čitanje po analitični metodi*. Lublaň: DZS.
- Rostohar, M., 1964: *Osnove obče psihologije*. Lublaň, DZS.
- Rostohar, M., 1966: *Psihologija*. Lublaň: DZS.
- Trstenjak, A., 2013: Rostohar, Mihajlo (1878–1966). *Slovenska biografija*. Slovenska akademija znanosti in umetnosti, Znanstvenoraziskovalni center SAZU.
- Trstenjak, A., 1960: Univerzitetni profesor dr. Mihajlo Rostohar osemdesetletnik. V: Pečjak, V., Šebek, L., Toličič, I. (Red.). *Prispevki k psihologiji*, Lublaň: Slovenska sekcija ZP FLRJ, 9–14.

Viri

- Brožek, J., 1971: Istraživanje historije jugoslovenske psihologije. V: *Psihološke razprave*, Ljubljana, DPS, 29–37.
- Chmelar, V., 1938: Rostoharovy psychologické názory. Reprint iz revije *Psychologie*.
- Pečjak, V., 1983: *Nastojanje psihologije*, Ljubljana, DDU Univerzum.
- Rostohar, M., 1928: *Studie z vývojeve psihologie*, Brno, Filozofická fakulta.
- Rostohar, M., 1961: *Začetno čitanje po analitični metodi*. Ljubljana: DZS.
- Rostohar, M., 1964: *Osnove obče psihologije*. Ljubljana, DZS.
- Rostohar, M., 1966: *Psihologija*. Ljubljana, DZS.
- Trstenjak, A., 2013: Rostohar Mihajlo (1878–1966). *Slovenska biografija*, Slovenska akademija znanosti in umetnosti, Znanstvenoraziskovalni center SAZU.
- Trstenjak, A., 1960: Univerzitetni profesor dr. Mihajlo Rostohar osemdesetletnik. V: Pečjak, V., Šebek, L., Toličič, I. (Ur.). *Prispevki k psihologiji*, Ljubljana: Slovenska sekcija ZP FLRJ, 9–14.

12. listopad 2018–1. únor 2019
Masarykova univerzita, Filozofická fakulta

Kulturní dům Krško, pobočka Městské muzeum Krško
Za něj Darja Planič, ředitelka

Kurátorka
Helena Rožman

Texty
Marko Polič
Helena Rožman

Jazyková redakce textů
Irena Destovnik, Tatjana Habinc, Petr Mainuš

Překlad do českého jazyka
Petr Mainuš

Archivní materiály
Archiv Masarykovy univerzity, Brno
Historický archiv a muzeum Univerzity v Lublani

Fotografické materiály
Archiv Masarykovy univerzity, Brno
Kulturní dům Krško, pobočka Městské muzeum Krško
Osobní archiv prof. dr. Marka Poliče
Slovenské školní muzeum
Historický archiv a muzeum Univerzity v Lublani, výstava na Katedře psychologie, kterou připravila dr. Ana Benedetič roku 1996.

Grafické zpracování
Polona Zupančič, Mi ka do

Děkujeme za spolupráci Slovinskému spolku Josipa Plečnika.

12. november 2018–1. februar 2019
Masarykova univerza, Filozofska fakulteta

Kulturni dom Krško, enota Mestni muzej Krško
Zanj Darja Planič, direktorica

Kustosinja
Helena Rožman

Besedila
Marko Polič
Helena Rožman

Jezikovni pregled besedil
Irena Destovnik, Tatjana Habinc, Petr Mainuš

Prevod v češki jezik
Petr Mainuš

Arhivsko gradivo
Arhiv Masarykove univerze Brno
Zgodovinski arhiv in muzej Univerze v Ljubljani

Fotografsko gradivo
Arhiv Masarykove univerze Brno
Kulturni dom Krško, enota Mestni muzej Krško
Osební archiv prof. dr. Marka Poliča
Slovenski šolski muzej
Zgodovinski arhiv in muzej Univerze v Ljubljani, razstava na Oddelku za psihologijo, ki jo je pripravila dr. Ana Benedetič leta 1996.

Oblikovanje
Polona Zupančič, Mi ka do

Za sodelovanje se zahvaljujemo Slovenskemu društvu Jože Plečnik.

KULTURNI
D O M
K R Š K O

mestni
muzej
Krško

občina krško

MUNI
FILOZOFICKÁ
FAKULTA

INSTITUT PSIHLOGIJA